

**Δημιουργική Γραφή και ελληνικό Rock
στη δεκαετία του '90:
Κοινωνιολογικές και σημειωτικές προεκτάσεις**

Ιφιγένεια Βαμβακίδου, Αν. Καθηγήτρια Π.Τ.Ν./Π.Δ.Μ.

ibambak@uowm.gr

Γιάννης Κατσιγιάννης, Μ(ς) Π.Τ.Ν./Δημιουργική Γραφή

yianniskatsiyiannis@yahoo.com

Νίκος Φωτόπουλος, Επ. καθηγητής Π.Τ.Ν./Π.Δ.Μ.

nfotopoulos@uowm.gr

Εισαγωγή

Η εργασία αυτή αποσκοπεί στη διερεύνηση και την ανάδειξη της δημιουργικής γραφής, στην «ελληνική Rock σκηνή» της δεκαετίας του 90. Με δεδομένο ότι τη συγκεκριμένη περίοδο υπήρξε σημαντικός αριθμός νεανικών μουσικών σχημάτων, με αξιοσημείωτη καλλιτεχνική παραγωγή για τα δεδομένα της χώρας, στην προσέγγιση αυτή, επιχειρείται:

- η χαρτογράφηση των νεανικών μουσικών σχημάτων τα οποία εμφανίστηκαν στη δισκογραφία την περίοδο 1990-2000
- η ανάδειξη «καλών πρακτικών» δημιουργικής γραφής μέσα από τη στιχουργική και τα γραπτά κείμενα
- το εγχείρημα μιας σημειωτικής και κοινωνιολογικής ανάγνωσης αντιπροσωπευτικών «δειγμάτων γραφής» με τρόπο που να καταστεί εφικτή η «ανάγνωση» βασικών χαρακτηριστικών της περιόδου αυτής.

Είναι σημαντικό να αναφερθεί πως η περίοδος αυτή, διακρίνεται από μια γενιά νέων καλλιτεχνών που επέδειξε αξιοσημείωτα σημεία γραφής στο πλαίσιο αυτού, που, παρά τη μεγάλη συζήτηση και την πολλές φορές απροσδιόριστη χρήση του όρου - αποκαλούμε «ελληνική Rock σκηνή». Η εν λόγω εργασία, εντάσσεται σε μία

προσπάθεια εστίασης του ενδιαφέροντάς μας σε θεματικές και πεδία, τα οποία εξακολουθούν να παραμένουν εκτός πλαισίου του ακαδημαϊκού ενδιαφέροντος με συνέπεια τη συνολικότερη υστέρηση σε θέματα σύγχρονων αναλύσεων στο πεδίο των πολιτισμικών πρακτικών στη χώρα μας.

Βασικές παραδοχές και εννοιολογικές επισημάνσεις: το Rock και η δημιουργική γραφή ως πολιτισμικές πρακτικές

Ο όρος Rock περιγράφει το είδος της μουσικής που προέκυψε από το Rock and Roll σε συνδυασμό με τα είδη Blues, Country, Rhythm and Blues και τη Jazz. Εμφανίστηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1950 στην Αμερική κι είχε ως βάση του την τεχνοτροπία του Rhythm and Blues και το ρυθμό του Rock and Roll των αφροαμερικάνικων κοινοτήτων των Ηνωμένων Πολιτειών (Κιούση,1995:93).

Η Rock χαρακτηρίζεται από έντονο ρυθμό και από ευδιάκριτη, χαρακτηριστική μελωδία φωνητικών η οποία συνοδεύεται συνήθως από ηλεκτρικό ήχο: ηλεκτρικές κιθάρες, ηλεκτρικό μπάσο και ντραμς. Πολλές φορές χρησιμοποιούνται και πληκτροφόρα όργανα, όπως πιάνο ή συνθεσάιζερ. Η Rock μουσική έχει δεχθεί διάφορες επιρροές και έτσι έχει δημιουργήσει πολλές υποκατηγορίες οι οποίες διατηρούν τα βασικά χαρακτηριστικά του είδους ενώ παράλληλα εντοπίζονται πολλές μουσικές, υφολογικές και ηχοχρωματικές διαφορές. Αν και αρχικά ξεκίνησε ως μουσικός όρος, στην πορεία έλαβε ποικίλες διαστάσεις και κλήθηκε στην καθομιλουμένη να προσεγγίσει και να προσδιορίσει μία σειρά από έννοιες οι οποίες σε πολλές περιπτώσεις είχαν κοινωνική αναφορά και έντονο κοινωνικό και πολιτικό και πολιτισμικό περιεχόμενο. Έγινε συνώνυμος όρος με καταστάσεις οι οποίες παραπέμπουν στην ανατροπή, την ένταση, την αμφισβήτηση, το μη αναμενόμενο και την άμεση αντιπαράθεση με κάθε τι που θεωρείται κατεστημένο, είτε αυτό λέγεται μόδα, είτε πολιτική, θρησκεία, κοινωνικές και πολιτισμικές συμβάσεις. Σε άλλες περιπτώσεις καθίσταται συνώνυμο της νεανικής κουλτούρας και της γενικότερης εξέλιξης της μέσα στη δυτική καπιταλιστική κοινωνία. Το καλλιτεχνικό του παράγωγο στο ταξίδι του μέσα στο χρόνο, απλώθηκε, εξελίχθηκε, μετασχηματίστηκε, με αποτέλεσμα γκρουπ ή μεμονωμένοι καλλιτέχνες του χώρου

να αφήσουν έργο που η ταυτοποίηση του ως Rock ακόμα και σήμερα δημιουργεί ταξινομικές συγχύσεις και διχάζει εμπειρογνώμονες και τεχνοκριτικούς. Η σύγχυση και οι διχογνωμίες είναι ακόμα μεγαλύτερες όταν επιχειρούμε να μιλήσουμε για ελληνικό Rock αφού η εννοιολόγηση του όρου εκτός από το ότι είναι προβληματική, επιπλέον στην Ελλάδα δεν διαθέτουμε συστηματικές επιστημονικές και ακαδημαϊκές προσεγγίσεις παρά μόνο μεμονωμένες δημοσιογραφικές ή αφηγηματικού τύπου περιγραφές για την ιστορική διαδρομή του ελληνικού Rock . Ταυτόχρονα, ειδήμονες και μη, προσλαμβάνουν και εσωτερικεύουν τη Rock μουσική μέσα από το πρίσμα των δικών τους γνώσεων, τα προσωπικών τους βιωμάτων, το ιδιαίτερο «πολιτισμικό κεφάλαιο» (Bourdieu, 1986), το γλωσσικό υπόβαθρο πάνω στο οποίο δομείται η κοινωνική τους διαδρομή (Bernstein,1971). Οι δισκογραφικές εταιρίες πάλι, αρέσκονται συχνά στο να προβαίνουν σε αυθαίρετες εμβαπτίσεις αφού χαρακτηρίζοντας ως Rock κάτι που, μέσα στο περιτύλιγμα του επαναστατικού ή ανατρεπτικού θα προσελκύσει μεγαλύτερη μερίδα - νεανικού κυρίως - αγοραστικού κοινού, από μόνο του αποτελεί κίνητρο το οποίο ενεργοποιεί το επιχειρηματικό ενδιαφέρον στο χώρο της αγοράς πολιτιστικών προϊόντων.

Βλέποντας, όμως, τα πράγματα μέσα από μια άλλη οπτική γωνία, η ίδια αυτή επαναστατική φύση του Rock- όπως και άλλες - αμφισβητείται με συνέπεια να εμφανίζονται αντιφάσεις και έντονα αντιθετικές ερμηνείες σχετικά με την ταυτότητα και τη φυσιογνωμία της Rock μουσικής. (Pattison, 1992)

Είναι σαφές ότι πέρα από την αναγκαιότητα των εννοιολογικών προσδιορισμών είναι σημαντικό να δούμε με ποιο τρόπο τέμνεται η Rock γραφή και ειδικότερα η Rock στιχουργική, με αυτό που αποκαλούμε δημιουργική γραφή. Ο όρος δημιουργική γραφή, αποτελεί ένα σύγχρονο και διακριτό επιστημολογικό πεδίο το οποίο ορίζεται μέσα από τη διαδικασία της συγγραφής και εδράζεται ως ένα μεγάλο βαθμό σ' αυτό που παραδοσιακά γνωρίζαμε ως λογοτεχνία. (Earnshaw,2007).

Ωστόσο η δημιουργική γραφή, σήμερα, αποτελεί μια μορφή καλλιτεχνικής έκφρασης, η οποία αντλεί από τη φαντασία για να παράγει νόημα μέσα από τη χρήση των καλολογικών στοιχείων, της αφήγησης και της δραματικής τέχνης καλλιεργώντας όλα τα είδη του γραπτού λόγου: ποίηση, μυθιστόρημα, διήγημα,

νουβέλα, σενάριο, στιχουργική, διαφημιστικός λόγος κ.ά. (Marksberry, 1963). Το σημαντικό ζήτημα πάνω στο οποίο δομήθηκε η σύνολη προβληματική της εργασίας αυτής, είναι το κοινό πεδίο που διαμορφώνεται ανάμεσα στη Rock μουσική και ειδικότερα τη στιχουργική της και το ευρύτερο πολιτισμικό εγχείρημα διακύβευμα της δημιουργικής γραφής. Η κοινή αυτή τεμνόμενη περιοχή αποτελεί το «γόνιμο έδαφος» πάνω στο οποίο αναπτύσσεται η θεώρηση και η ανάλυση των δύο αυτών πεδίων ως σύγχρονων πολιτισμικών πρακτικών.

Σκοπός και αφορμή της Έρευνας

Με δεδομένο ότι στη δεκαετία του '90 παρουσιάστηκε έντονη κινητικότητα στο χώρο της ελληνικής Rock μέσα από την εμφάνιση πολλών νεανικών μουσικών σχημάτων και συγκροτημάτων θα επιχειρήσουμε να διερευνήσουμε το εγχείρημα της δημιουργικής γραφής μέσα από τη στιχουργική και τη μετουσίωση της σε σύγχρονο ελληνικό τραγούδι. Το πώς αναπτύσσεται το Rock αυτή την περίοδο αυτή αποδίδεται ως εξής : *«Το ελληνικό ροκ βρίσκεται πλέον στο απόγειό του. Οι δισκογραφικές εταιρίες οσφραίνόμενες το χρήμα έχουν ανοίξει διάπλατα τις πόρτες και επιτυχίες του χώρου ακούγονται εμβόλιμα ακόμα και στα πιο άσχετα μέρη, όπως club και σκυλάδικα. Παντού ξεφυτρώνουν μικρομάγαζα με live μουσική. (...) Είναι γεγονός ότι κάποια τραγούδια έγιναν σούπερ. (sic) Είναι γεγονός πάλι ότι κάποια έκαναν επιτυχία και σ' ένα ευρύτερο κοινό – 6 δίσκοι των συγκροτημάτων Τρύπες και Ξύλινα Σπαθιά έγιναν χρυσοί μέχρι το 2000»¹. Αξιοσημείωτο επίσης είναι πως κανένα από αυτά τα τραγούδια δεν έγινε «σουξέ» με την τρέχουσα ερμηνεία του όρου. Η στιχουργική δημιουργών, π.χ όπως του Γ. Αγγελάκα, διαμόρφωσε μια εντελώς διαφορετική αισθητική η οποία είχε ως πυρήνα της την αμφισβήτηση του κυρίαρχου Λόγου, την ειρωνεία και τον σαρκασμό της κατεστημένης μικροαστικής κουλτούρας όπως αυτή διαμορφώθηκε πάνω στα σαθρά κοινωνικά, οικονομικά και πολιτισμικά θεμέλια της δεκαετίας του 90. Μιας δεκαετίας που η αρχή της κατανάλωσης και της επίπλαστης ευημερίας, έγιναν η σύγχρονη θρησκεία μιας*

¹ Δραγουμάνος Πέτρος, (2000) *Κατάλογος Ελληνικής Δισκογραφίας 1950-2000*, Αθήνα

κοινωνίας που τις έμελλε να βυθιστεί στην κρίση, τον πολιτισμικό και αξιακό μαρασμό.

Οι βασικές διαστάσεις της παρούσας εργασίας επικεντρώνονται σε τρεις άξονες:

- στην αποκρυπτογράφηση της στιχουργικής των ελληνόφωνων συγκροτημάτων της ελληνικής Rock σκηνής στη δεκαετία του 1990
- στον εντοπισμό των στοιχείων της δημιουργικής γραφής στο λεκτικό κείμενο, τόσο των τραγουδιών όσο και των ονομασιών τους
- στην ερμηνευτική προσέγγιση του πεδίου μελέτης μέσα από τη σημειωτική και την κοινωνιολογική ανάλυση.

Μεθοδολογικές επισημάνσεις σχετικά με το ρόλο της σημειωτικής

Η σημειωτική ανάλυση συνεπάγεται το εγχείρημα αποσυναρμολόγησης των τρόπων λειτουργίας των κωδίκων που λειτουργούν μέσα σε συγκεκριμένα λαϊκά κείμενα ή genres, με στόχο την αποκάλυψη του πώς μερικές αξίες, στάσεις και «πιστεύω» υποθάλπονται, ενώ άλλες παραγκωνίζονται (Hervey,1982). Η παραδοσιακή δομική σημειωτική εφαρμόσθηκε πρωταρχικά στην ανάλυση κειμένου, αλλά είναι παραπλανητικό να ταυτίζει κανείς τη σύγχρονη σημειωτική με τον στρουκτουραλισμό. Ειδικότερα στην ανάλυσή μας δίνεται έμφαση στην κοινωνική σημειωτική η οποία απεικονίζεται στο αυξημένο ενδιαφέρον για το ρόλο του αναγνώστη, γιατί αυτός ως τελικό υποκείμενο αφομοιώνει, εσωτερικεύει και εν τέλει αποκωδικοποιεί το μήνυμα. Η διαδικασία αυτή δεν είναι μια πολιτικά και κοινωνικά ουδέτερη διαδικασία, αλλά απεναντίας εδράζεται σε σαφείς κοινωνικές, ιδεολογικές και πολιτικές διεργασίες οι οποίες εμφιλοχωρούν στον τρόπο με τον οποίο ερμηνεύεται και αποκωδικοποιείται η κυρίαρχη ιδεολογία μέσω της τέχνης και της καλλιτεχνικής έκφρασης (Palmer,2006).

Σε όλες τις μορφές της, η συμβολή της σημειωτικής είναι ανεκτίμητη, αν θέλουμε να δούμε πέρα από το φανερό περιεχόμενο των κειμένων. Η στρουκτουραλιστική σημειωτική προσπαθεί να δει πίσω ή κάτω από την επιφάνεια των

παρατηρούμενων για να ανακαλύψει τη θεμελιώδη οργάνωση των φαινομένων. Όσο πιο προφανής εμφανίζεται η στρουκτουραλιστική οργάνωση ενός κειμένου ή κώδικα, τόσο δυσκολότερο μπορεί να δει κανείς πέρα από τα επιφανειακά χαρακτηριστικά του (Langholz Leymore, Varda, 1975). Η σημειωτική εξερευνά συμπαραδηλωτικές σημασίες και ειδικότερα όμως η κοινωνική σημειωτική προειδοποιεί για το πώς το ίδιο κείμενο μπορεί να γεννήσει διαφορετικές σημασίες για διάφορους αναγνώστες. Οι όροι «καταδήλωση» και «συμπαραδήλωση» αποτελούν χρήσιμα αναλυτικά εργαλεία, για να διακρίνουν, σε συγκεκριμένα περιβάλλοντα, όχι μεταξύ της παρουσίας/απουσίας ιδεολογίας στη γλώσσα, αλλά μεταξύ διαφόρων επιπέδων στα οποία οι ιδεολογίες και τα επικοινωνιακά μηνύματα διασταυρώνονται (Hall 1980:132-3).

Η χαρτογράφηση των συγκροτημάτων της χρονικής περιόδου 1990-1999 και στατιστικά στοιχεία που τα αφορούν

Τα συγκροτήματα που ιδρύθηκαν μέσα στην δεκαετία του '90 και είχαν να επιδείξουν επίσημη δισκογραφική δραστηριότητα, είναι στο σύνολο τους 65. Οι ονομασίες τους, φαίνονται μέσα στον παρακάτω πίνακα.

15:50	ΔΡΑΠΕΤΕΣ	ΟΝΕΙΡΟΠΑΓΙΔΑ
DECIBEL	ΕΙΛΩΤΕΣ	ΠΕΡΑ ΒΡΕΧΕΙ
F-ΟΛΙΚΟΝ	ΕΚΤΟΣ ΜΑΧΗΣ	ΠΕΤΡΙΝΕΣ ΨΥΧΕΣ
HOMO SAPIENS	ΕΛΛΗΝΙΣΤΑΝ	ΠΛΑΣΜΑ
HORROR VACUI	ΕΝ ΕΜΟΙ	ΠΡΑΣΣΕΙΝ ΑΛΟΓΑ
IONIA	ΕΝΔΕΛΕΧΕΙΑ	ΡΟΔΑΜΑ
MONITOR	ΕΝΟΧΟ ΛΑ	ΣΑΝΝΥ ΜΠΑΛΤΖΗ &
THIRTY ΝΤΕΡΤΙ	ΕΠΟΜΕΝΗ ΚΙΝΗΣΗ	SANTA FILA
ΧΑΧΑΚΕΣ	ΕΥΟΙ ΕΥΑΝ	ΣΤΑΓΟΝΕΣ ΚΑΠΝΟΥ
ZOOLIXO ΛΙΓΟ	ZARATΟΥΣΤΡΑ	ΣΤΡΟΓΓΥΛΟ ΚΙΤΡΙΝΟ
ΑΓΑΠΗ ΠΙΟ ΚΡΥΑ	ΙΧΝΗ ΤΟΥ ΑΝΕΜΟΥ	ΤΑ ΡΟΔΑ ΤΗΣ ΕΡΗΜΟΥ
ΑΠΟ	ΚΑΘΟΔΟΣ ΤΩΝ ΜΥΡΙΩΝ	ΤΑ ΦΩΤΑ ΠΟΥ ΣΒΗΝΟΥΝ
ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ	ΚΑΠΝΟΣ	ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΕΠΟΧΕΣ
ΑΛΤ ΤΣ	ΜΑΣΚΕΣ	ΤΣΟΠΑΝΑ RAVE
ΑΝΕΥ	ΜΑΤΩΜΕΝΑ ΠΕΠΛΑ	ΥΔΡΟΓΟΝΟ 3 Η3

ΑΠΟΝΤΕΣ	ΜΑΥΡΗ ΜΑΓΙΟΝΕΖΑ	ΥΠΟΓΕΙΑ ΡΕΥΜΑΤΑ
ΑΡΧΑΝΘΡΩΠΟΙ	ΝΕΒΡΑ	ΥΠΟΛΟΙΠΟΙ
ΑΧΑΙΟΙ	ΝΙΠΤΩ ΤΑΣ ΧΕΙΡΑΣ	ΧΑΡΝΤΚΟ(Υ)ΡΑΔΕΣ
ΒΑΛΙΑ ΚΑΛΝΤΑ	ΕΥΛΙΝΑ ΣΠΑΘΙΑ	ΧΕΡΟΥΒΙΜ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΤΣΙΓΚΟΣ & ΟΙ ΜΑΥΡΟΙ ΚΥΚΛΟΙ	Ο ΚΟΥΡΕΑΣ & ΟΙ ΧΕΙΡΟΤΕΡΟΙ ΠΕΛΑΤΕΣ ΤΟΥ	ΨΟΦΙΟΙ ΚΟΡΙΟΙ
ΓΚΡΑΦΙΤΙ	ΟΙ ΦΟΒΟΙ ΤΟΥ ΠΡΙΓΚΗΠΑ	
ΓΝΩΣΤΟΙ ΑΓΝΩΣΤΟΙ	ΟΚΤΑΝΑ	
ΔΙΑΦΑΝΑ ΚΡΙΝΑ	ΟΛΕΘΡΙΟ ΡΗΓΜΑ	
ΔΙΔΥΜΟΣ ΚΑΙ # 4		
ΔΙΛΗΜΜΑ		

Τα συγκροτήματα που ιδρύθηκαν πριν την δεκαετία του '90 και είχαν να επιδείξουν επίσημη δισκογραφική δραστηριότητα εντός αυτής, είναι στο σύνολο τους 40. Οι ονομασίες τους, φαίνονται μέσα στον παρακάτω πίνακα.

DE FACTO	ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΙΓΓΟΣ & ΕΙΔΙΚΕΣ	ΝΟΚ ΑΟΥΤ
LOST BODIES	ΔΥΝΑΜΕΙΣ	ΝΩΕ
LOVE IN SADNESS	ΕΚΤΟΣ ΕΛΕΓΧΟΥ	ΠΙΣΣΑ ΚΑΙ
MAGIC DE SPELL	ΕΝ ΨΥΧΡΩ	ΠΟΥΠΟΥΛΑ
PANX ROMANA	ΕΞΟΡΙΣΤΟΙ	ΣΑΡΚΑ
SCORIA	ΕΡΑΣΙΤΕΧΝΕΣ ΕΡΑΣΤΕΣ	ΣΑΥΡΑ ΤΩΝ
ΑΛΛΟΘΙ	ΕΡΕΒΟΣ	ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ
ΑΝΤΙ	ΗΤΑΝ ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΘΑ ΕΙΝΑΙ	ΔΡΟΜΩΝ
ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ	ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΑΠΟΒΛΗΤΑ	ΣΠΥΡΙΔΟΥΛΑ
ΑΝΥΠΟΠΤΟΙ ΔΙΑΒΑΤΕΣ	ΛΕΥΚΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ	ΣΤΙΓΜΑ '90
ΑΡΝΑΚΙΑ	ΛΩΛΑΜΑ	ΤΡΥΠΕΣ
ΑΡΝΗΤΙΚΗ ΣΤΑΣΗ	ΜΑΥΡΗ ΤΟΥΛΙΠΑ	ΥΠΟΓΕΙΑ ΤΡΟΧΙΑ
ΓΚΟΥΛΑΓΚ	ΜΟΝΤΑΖ	ΧΑΟΤΙΚΗ
ΓΚΡΟΒΕΡ	ΜΩΡΑ ΣΤΗ ΦΩΤΙΑ	ΔΙΑΣΤΑΣΗ
	ΝΑΥΤΙΑ	ΨΥΓΕΙΟ ΨΥΓΕΙΟ
		ΩΡΙΩΝΕΣ

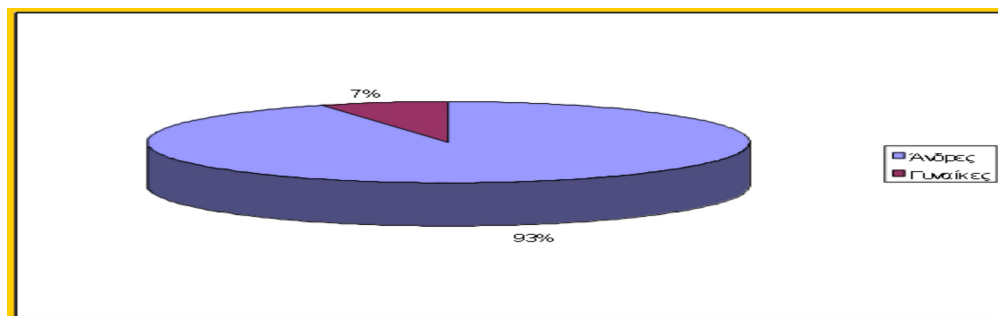
Γεωγραφική κατανομή συγκροτημάτων

Η γεωγραφική κατανομή των συγκροτημάτων – σύμφωνα πάντα με τον τόπο ίδρυσης τους – αποτυπώνεται στον παρακάτω πίνακα.

βάση τον συνολικό αριθμό συμμετοχής των αντρών (374) και των γυναικών (29) σε αυτά, προκύπτουν και τα ποσοστά που τους αναλογούν. Αυτά αποτυπώνονται στον πίνακα που ακολουθεί.

Η διάσταση του φύλου συγκροτημάτων (φύλο)

Το γένος των συγκροτημάτων, όπως αυτό προέκυψε μέσα από την μελέτη των σημαινόντων τους, δίνει τα παρακάτω στοιχεία τα οποία και καταγράφονται στον πίνακα που ακολουθεί.

Το «γένος» των συγκροτημάτων (σημαίνον)

Η κατανομή των ρόλων τους μέσα σε αυτά με βάση το φύλο, καταγράφεται στον πίνακα που ακολουθεί. Οι ρόλοι των αντρών και γυναικών μέσα στο συγκρότημα

Άντρες	Γυναίκες
Φωνή-φωνητικά: 113	Φωνή-φωνητικά: 16
Κιθάρα: 95	Κιθάρα: 4
Μπάσο: 92	Μπάσο: 5
Τύμπανα-κρουστά: 100	Πλήκτρα: 8
Πλήκτρα: 47	
Πιάνο: 8	
Βιολί: 3	
Σαξόφωνο: 2	
Υπολογιστής- programming: 2	
Όμποε: 1	
Ακορντεόν: 1	
Μαντολίνο: 1	
Τσέλο: 1	
Μελόντικα: 1	
Φλογέρα: 1	
Λαούτο: 1	

Παρατηρήσεις

Η συντριπτική πλειοψηφία των ελληνικών ροκ συγκροτημάτων ιδρύθηκε στα μεγάλα αστικά κέντρα, Αθήνα και Θεσσαλονίκη. Τα νούμερα φαίνεται πως ακολουθούν αυτά των εδρών των μουσικών εταιριών. Τα επαρχιακά συγκροτήματα που επέλεξαν ή δεν τους δόθηκε η ευκαιρία να μετακινηθούν από τον τόπο τους, όντας αποκομμένα από τα μεγάλα αστικά κέντρα, είχαν σαφώς λιγότερες ευκαιρίες προβολής του έργου τους και, συνεπώς, λιγότερες πιθανότητες να κλείσουν συμφωνίες που να προωθούν μέσω της εμπορικής

οδού τη δουλειά στη δισκογραφία. Ο ελληνικός χώρος της Rock- στο δείγμα μας- είναι κατεξοχήν ανδροκρατούμενος (374 άντρες, 29 γυναίκες). Στο σημείο αυτό θα μπορούσαμε να πούμε ότι το παρόν στοιχείο δεν αποτελεί κάποιου είδους ελληνικό φαινόμενο, αφού λίγο-πολύ το ίδιο παρατηρείται και στο εξωτερικό. Οι λόγοι κατά κανόνα εδράζονται σε κοινωνικούς παράγοντες που σχετίζονται με το κυρίαρχο στερεότυπο περί της γυναικείας φύσης, που θέλει τη γυναίκα, «ευαίσθητη», «εύθραυστη», «αδύναμο φύλο» – ιδιότητα που έρχεται σε ευθεία αντίθεση με τον σκληρό και ανορθόδοξο ήχο της Rock. Σε αντιδιαστολή, όμως, με τα νούμερα και τα στερεότυπα, στο βαθμό που ενεπλάκησαν οι γυναίκες με το Rock, δεν πέρασαν, αν μη τι άλλο, απαρατήρητες και πολλές άφησαν εποχή. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν η Janis Joplin, η Joan Baez, οι τραγουδίστριες των Jefferson Airplane, των Blondie και η Δέσποινα Γλέζου, από τις πρώτες Ελληνίδες που «ενεπλάκησαν» με το Rock ως τραγουδίστρια του συγκροτήματος «Εξαδάκτυλος» στη δεκαετία του 70 (Leonard , 2007). Ο ρόλος των περισσότερων μελών μέσα στα συγκροτήματα ήταν αυτός του κιθαρίστα/στριας και κατά δεύτερο λόγο του τραγουδιστή/στριας. Ακολουθούν, έχοντας μικρή διαφορά μεταξύ τους, η ενασχόληση με τα τύμπανα-κρουστά και τα πλήκτρα. Οι γυναίκες, στο ποσοστό της συμμετοχής τους στα ελληνικά ροκ συγκροτήματα, παίρνουν συνήθως το ρόλο της τραγουδίστριας – ή συμβάλλουν στα φωνητικά – και κατά δεύτερο λόγο ασχολούνται με τα πλήκτρα.

Η «αποδόμηση των τίτλων»

Σύμφωνα με την παραδειγματική/υποδειγματική ανάλυση ως μελέτη διάφορων υποδειγμάτων σημειώνονται και σημασία της χρήσης του ενός αντί άλλων εντοπίζουμε τις επικοινωνιακές συμβάσεις ως «διαδικαστικά συστήματα συμβάσεων», που λειτουργούν μέσα σε συγκεκριμένο πλαίσιο και επηρεάζουν τη διαμόρφωση του νοήματος (T.V. Leeuwen, 2005). Έτσι προκύπτουν ερμηνευτικά τεχνάσματα:

ΑΛΤ ΤC

Σημαίνον: Επιφώνημα + Λατινικοί χαρακτήρες.

Σημαινόμενο: Εισαγωγή στρατιωτικής στιχομυθίας εν ώρα σκοπιάς. Οι λατινικοί Χαρακτήρες TC, αν προφερθούν στα αγγλικά ακούγονται ως «τι σι», όμοια με το αρχαιοελληνικό «τις ει» της στρατιωτικής φράσης «Αλτ, τις ει;», που σημαίνει «άλτ, ποιος είσαι;». Προτροπή σε στάση και αυτοπαρουσίαση.

ΔΙΑΦΑΝΑ ΚΡΙΝΑ

Σημαίνον: Επίθετο+ουσιαστικό, ουδέτερο, ονομαστική σε πληθυντικό, ομοιόπτωτος προσδιορισμός.

Σημαινόμενο: Θρησκευτικό-λυρικό-συμβολικό, με θρησκευτική φόρτιση. Το κρίνο συμβολίζει την αγνότητα – ο άγγελος που πρόσφερε το λευκό κρίνο στην Παρθένο Μαρία. Τα «διάφανα κρίνα» εμπεριέχουν την αγνότητα σε προσαυξημένη μορφή. Δεν είναι απλά «αγνά-καθάρια», αλλά η αγνότητά τους αυτή φτάνει σε σημείο που γίνεται οπτικά διαπερατή.

ΕΥΟΙ ΕΥΑΝ

Σημαίνον: επιφώνημα, το εὔα είναι βακχικός αλαλαγμός. **Σημαινόμενο:** Θρησκευτικό, Βακχικό-Διονυσιακό. Ξεκίνημα της τραγωδίας του Ευριπίδη Βάκχες. *Προέρχεται από το Βακχικό επιφώνημα χαράς, συναντιέται σε κείμενα τραγουδιών. Για τους αρχαίους σήμαινε κάτι ανάλογο με το υγίαίνε ή χαίρε.*

PANX ROMANA

Σημαίνον: Παραποίηση του Pax (Λατινικό, ουσιαστικό, ονομαστική, θηλυκό, ενικός αριθμός) + Λατινικό, επίθετο, ονομαστική, θηλυκό, ενικός αριθμός.

Σημαινόμενο: Παραποίηση του λατινικού Pax Romana, που σημαίνει Ρωμαϊκή Ειρήνη. Λογοπαίγνιο και συνάμα οξύμωρο σχήμα, που θα μπορούσε να ερμηνευθεί ως "η ειρήνη του πανκ". Η ειρήνη μέσα από την καταστροφή και την επανάσταση που εκφράζει η μουσική πανκ.

ΜΩΡΑ ΣΤΗ ΦΩΤΙΑ

Σημαίνον: Ουσιαστικό, ονομαστική, ουδέτερο, πληθυντικός + άρθρο + ουσιαστικό, αιτιατική, θηλυκό, εμπρόθετος προσδιορισμός του τόπου, ενικός αριθμός.

Σημαινόμενο: Θελκτικά πλάσματα νεαρής ηλικίας, όπου η οποιασδήποτε μορφής ερωτική προσέγγιση τους έχει ως συνέπεια της, εσωτερικά εγκαύματα. Νεαρά

άτομα με προσαγόρευση παιδικότητας, εξαναγκάζονται να λάβουν μέρος σε αποτρόπαιες προς την ηλικία πράξεις, πχ. παιδιά στρατιώτες, παιδική εργασία.

Σημαινόμενα των τίτλων με βάση την παραδειγματική ταξινόμηση

Μεταφορικά	Ανθρωπολογικά
Ιστορικά	Γεωγραφικά
Δηλωτικά	Γεωλογικά
Κοινωνικά	Γεωμετρικά
Θρησκευτικά	Επιστημονικά
Ποιητικά	Ζωολογικά
Ανεκδοτολογικά	Λαογραφικά
Αρχαιοελληνικά	Οξύμωρο σχήμα
Δικανικά	Στρατιωτικά
Λυρικά	Χρονικά
Φυσικά	Αντιπολεμικά
Ιατρικά	Ειρωνικά
Κινηματογραφικά	Μαθηματικά
Μουσικά	Μηχανικά
Σατυρικά	Πολιτικά
Εικαστικά	Συμβολικά
Μυθολογικά	Τεχνολογικά
	Φροϋδικά

Δημιουργική Γραφή και ελληνική Rock στιχουργική

Στο σημείο αυτό θα επικεντρωθούμε σε τρεις μεγάλες διαστάσεις στη Rock στιχουργική παραθέτοντας, ενδεικτικά χαρακτηριστικά δείγματα γραφής. Αυτές οι διαστάσεις είναι: *α) η κοινωνικό πολιτική β) η λυρική-υπαρξιστική και γ) η ερωτική διάσταση*

Χαρακτηριστικό δείγμα γραφής πολιτικού στίχου, αποτελεί το παρακάτω κείμενο, το οποίο προέρχεται από το συγκρότημα *Panx Romana*.

*Στα Εξάρχεια ξανά
ο μπάτσος πάλι κυνηγά
τα αδέσποτα σκυλιά
φορμόλη, όλα καθαρά.*

*Στ' όνομα της πολιτείας
αστυνόμων και της βίας
στείρωση στ' αδέσποτα
στους κοπρίτες της πλατείας.*

*Ελλάς Ελλήνων δικαστών
άνευ βουλής και εκλογών
Ελλάς Ελλήνων δικαστών
κράτος κλειστόν.*

*Δίποδοι αυτοί εχθροί
μας χαλάνε το μαντρί
με τα δίποδα αρνιά,
πατριώτες και φυτά.*

*Στείρωση ευθανασία
ρατσισμός της εξουσίας
πεντακόσια τέσσερα
ο αριθμός της τιμωρίας.
Ελλάς Ελλήνων δικαστών
άνευ βουλής και εκλογών
Ελλάς Ελλήνων δικαστών*

Κράτος κλειστόν

Panx Romana "Κράτος Κλειστόν" / Στίχοι: Panx Romana, 1999

Χαρακτηριστικό δείγμα γραφής λυρικού-υπαρξιστικού στίχου, αποτελεί το παρακάτω, το οποίο προέρχεται από το συγκρότημα, *Διάφανα Κρίνα*.

*Η ανάσα σου ήτανε η πρώτη μου πατρίδα
κι η μυρωδιά σου ήταν ο πρώτος μου εθισμός
πάει καιρός που έχω φύγει από τη Θήβα
και περιφέρομαι σακάτης και τυφλός.*

*Καθαγιασμένος στα νερά της λησμονιάς σου
εξουθενωμένος από τα έργα και τις μέρες σου
θητεύω δίπλα σε αγάπες ξοφλημένες
γιατί τα χρόνια μου ναυάγησαν στις ξέρες σου.*

*Παραχωρώ τ' άθλιο κορμί, τις πληγές μου
να εξασκηθούν οι μανιακοί και οι αρχάριοι
Θεέ μου, πώς ξεράθηκαν έτσι οι πηγές μου
που ξεδιψούσαν ναυαγοί λεγεωνάριοι.*

Και θα πληρώνω σαν αντίτιμο στο χρόνο

τη μοναξιά για όλα τα χάρδια που ζητούσα
για την αγάπη που με βύθισε στο πόνο
κι έτσι σακάτεψα εσένα που αγαπούσα.

Άραγε θα θυμάται κάποιος τ' όνομά μας
της ζωής μας τα εξάισια φεγγάρια
τα πάθη μας, τις λύπες, τα δεινά μας
άραγε υπήρξαμε ποτέ; Στα όνειρα μας!

Διάφανα Κρίνα "Τα χρόνια μου ναυάγησαν στις ξέρες σου"/ Στίχοι: Παντελής
Ροδοστόγλου, 1998

Χαρακτηριστικό δείγμα γραφής ερωτικού στίχου, αποτελεί το παρακάτω, το οποίο προέρχεται από το συγκρότημα *Υπόγεια Ρεύματα*.

Στης στέψης σου τον ήλιο,
χορτάρι και ξερό κλαδί.
Θέλω να καίγομαι κοντά,
να ζήσω εικόνα και φωτιά.

Ανοίγω το ύψος των ματιών μου
πάνω σε φεγγαριού αγκαλιά
μέσα από βέλη δέρνεται και προσπερνώ
μα να μπορούσα να σε δω.

Στης στέψης σου τον ήλιο,
αίμα χρυσό που χάνεται.
Στης γης τα βάθη τα ανοιχτά,

γλιστράν τα χέρια μου μακριά.

*Ανοίγω το ύψος των ματιών μου
πάνω σε φεγγαριού αγκαλιά
μέσα από βέλη δέρνεται και προσπερνώ
μα να μπορούσα να σε δω.*

Υπόγεια Ρεύματα " Στο ύψος των ματιών μου" / Στίχοι: Ε. Καραγιώργη, 1995

Χαρακτηριστικό δείγμα γραφής στίχου που ασκεί κοινωνική κριτική-σατίρα, αποτελεί το παρακάτω, το οποίο προέρχεται από το συγκρότημα Τρύπες.

*Μας τη βιδώνει που δεν τρως το παραμύθι μας
μας ενοχλεί η αισθητή σου παρουσία
είσαι σα μύγα που κάθισε στη μύτη μας
και ακτινοβολεί απελπισία*

*Δε θέλουμε θλιμμένους στη γιορτή μας
Δε θέλουμε θλιμμένους στη γιορτή μας*

*Μας διαλύεις όσα χτίσαμε με ψέματα
και μας σνομπάρεις μ' ένα βλέμμα ξεφτισμένο
θα 'νιωθες όμορφα αν βάζαμε τα κλάματα
όμως, αγόρι μου, σε έχουμε γραμμένο*

*Δε θέλουμε θλιμμένους στη γιορτή μας
Δε θέλουμε θλιμμένους στη γιορτή μας*

Επισημάνσεις μιας κοινωνιολογικής ανάγνωσης της ελληνόφωνης Rock σκηνής τη δεκαετία του '90

Τα μουσικά σχήματα στη δεκαετία του '90 εντάσσονται με τον ένα ή άλλο τρόπο στο πλαίσιο της πολιτιστικής βιομηχανίας και ειδικότερα σε το πεδίο της μουσικής βιομηχανίας όπως αυτό διαμορφώνεται από το συστημικό πλαίσιο μέσα στο οποίο λειτουργούν επιχειρηματικά οι μουσικές εταιρίες. Ειδικότερα η κατηγορία της μουσικής βιομηχανίας και του ρόλου που αυτή διαδραματίζει στην αναπαραγωγή της μαζικής κουλτούρας, αποτελεί δομικό υποσύστημα της πολιτιστικής βιομηχανίας με τον τρόπο που η σχολή της Φρανκφούρτης θεμελίωσε εννοιολογικά την εν λόγω κατηγορία (Jay,1996). Τα μικρά μουσικά συγκροτήματα της ανεξάρτητης σκηνής, εκ πρώτης όψεως μόνο, αποτελούν μία «απάντηση» στα ρεύματα της μαζικής κουλτούρας ή μία παραλλαγή των προτύπων που αυτή θεωρείται ότι προσπαθεί να επιβάλει. Η μουσική δημιουργία και η σύσταση του συγκροτήματος αντιμετωπίζονται στην παρούσα ανάλυση ως ένας δημιουργικός καλλιτεχνικός χώρος δραστηριότητας, όπου το άτομο σφυρηλατεί την προσωπική του ταυτότητα και υπόσταση σε μία «δύσκολη» περίοδο (εφηβεία-νεότητα) στο πλαίσιο της προσωπικής του διαδρομής. Τότε εντοπίζεται η τάση για τη δημιουργία ενός αυθύπαρκτου ψυχο-κοινωνικού πεδίου κι ενός κώδικα, του οποίου η δημοσιότητα αποτελεί δύσκολη υπόθεση, πολλές φορές ακατόρθωτη και ουτοπική, αλλά πάντα ενδιαφέρουσα, ως προσπάθεια για επικοινωνία και ένταξη σε ένα

«συλλογικό ανήκειν» το οποίο ωστόσο, ιδιαίτερα στη δεκαετία του 90 φαντάζει χλωμό και ομιχλώδες. Παράλληλα, με απαρχή την «ειδική» αυτή μουσική δράση, στοχεύεται η κατανόηση των ιδιαιτεροτήτων του ευρύτερου αλλά και καθολικότερου εφηβικού-νεανικού βιώματος, όπως αυτό νοηματοδοτείται από τα ίδια τα υποκείμενα μέσω της μεθόδου των αφηγήσεων ζωής, της υπαρξιστικής αναζήτησης, της σύγκρουσης με την καταστημένη κουλτούρα των προηγούμενων γενεών. Η δράση των μουσικών σχημάτων στο μεγάλο της μέρος παρόλο που εμφανίζεται να επιδιώκει την ένταξή της σε ένα χώρο περισσότερο ανεξάρτητο και σχετικά ανέντακτο, αυτό δεν είναι ιδιαίτερα εφικτό λόγω του ότι το σύστημα προβολής και δημοσιότητας εδράζεται στη λογική της μουσικής βιομηχανίας, του καλλιτεχνικού marketing και της πολιτιστικής ομογενοποίησης όπως αυτά εκφράζονται από αυτό που συχνά αποκαλείται ως πολιτιστικός ιμπεριαλισμός (Smith, 2009:224). Την περίοδο αυτή εμφανίζεται μια πραγματικά ενδιαφέρουσα τάση για ένα είδος γραφής πιο ρηξικέλευθο και ανατρεπτικό με αποτέλεσμα η δημιουργική γραφή αποτυπώνεται περισσότερο σε ένα στίχο που δεν διαθέτει τα παραδοσιακά υφολογικά χαρακτηριστικά. Αντίθετα τα βασικά χαρακτηριστικά της γραφής αυτή αποκρυσταλλώνονται σε ένα ύφος που ενσωματώνει στοιχεία όπως ο ελεύθερος στίχος, η αντικομορμιστική και ανατρεπτική διάθεση, η φιλική γραφή και «η γραφή της εικόνας», η άρνηση της ομοιοκαταληξίας, ο υψηλός βαθμός αφαίρεσης, το υπερρεαλιστικό και υπερβατικό ύφος ενός ψυχισμού που αποτυπώνεται αυτόματα στο χαρτί. Θα μπορούσε να πει κανείς πως διακρίνεται ένας περισσότερο υπαρξιστικός λόγος ο οποίος συνδέεται με την έλλειψη συλλογικού οράματος σε μια κοινωνία που υποθετικά «ευημερεί» μέσα από ένα ψευδεπίγραφο μοντέλο κατανάλωσης και νεοπλουτισμού. Υπάρχουν ξεκάθαρες αναφορές στην ποίηση και γενικότερα στη γραφή στίχων με ποιητική διάθεση. Παρόλο που υπάρχει μια σαφής άνθηση και πύκνωση των μουσικών σχημάτων την περίοδο αυτή, δεν μπορεί κανείς να μιλήσει για κοινά υφολογικά και γλωσσικά χαρακτηριστικά στη χρήση της στιχουργικής. Δεν εμφανίζεται η κοινή αίσθηση ότι τα συγκροτήματα αυτά διαμορφώνουν ένα κοινό αισθητικό, γλωσσολογικό και μουσικό ρεύμα, ωστόσο διαμορφώνεται έντονα ένας χώρος ελεύθερης έκφρασης με στοιχεία από τον αντι-εξουσιαστικό χώρο, το χώρο της αριστερής πολιτικής

ιδεολογίας, το χώρο του πολιτικού ακτιβισμού. Η δημιουργική γραφή εδράζεται σε μια τάση για ανάδειξη του φαντασιακού μέσα στο τραγούδι και ειδικότερα μέσα στην αναζήτηση της πολιτικής ουτοπίας σε ένα χώρο όμως που δεν καταφέρνει να συγκροτηθεί σε κοινό αισθητικό και πολιτικό ρεύμα. Παρατηρείται επίσης, μία έντονη εσωτερικότητα και υπαρξιστική αναζήτηση προς ένα προσωπικό και πολλές φορές εσωστρεφές σύμπαν.

Βιβλιογραφία

- Bernstein, Basil (1971): *Class, Codes and Control, Vol. 1: Theoretical Studies towards a Sociology of Language*. London: Routledge & Kegan Paul
- Bourdieu, P. (1986) The forms of capital. In J. Richardson (Ed.) *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (New York, Greenwood), 241-258.
- Earnshaw, St. (2007), *The handbook of creative writing*, Edinburgh University Press
- Hall, Stuart ([1973] 1980): 'Encoding/decoding'. In Centre for Contemporary Cultural Studies (Ed.): *Culture, Media, Language: Working Papers in Cultural Studies, 1972-79* London: Hutchinson, pp. 128-38
- Hervey, Sandor (1982): *Semiotic Perspectives*. London: George Allen & Unwin
- Jay, M (1996) *The dialectical Imagination*, First California Paperback
- Langholz Leymore, Varda (1975): *Hidden Myth: Structure and Symbolism in Advertising*. New York: Basic Books
- Leonard, Manion (2007). *Gender in the Music Industry*. Ashgate publishing company.

- Marksberry, M. (1963). *Foundation of creativity*. London, England: Harper & Row.
- Palmer, D.B (2006), *Κουλτούρες της Νύχτας*, Αθήνα: Σαββάλας
- Robert, Patisson (1992) *Το Ροκ στον Καθρέφτη του Ρομαντισμού*, Αθήνα: Πρίσμα
- Smith, P –Riley, Al. (2009) *Cultural Theory, An introduction*, Blackwell Publishing
- Theo Van Leeuwen (2005). *Introducing Social Semiotics*, Routledge

Συμπληρωματική Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

- Αλεξόπουλος Σπύρος (2004) (επιμ.), *Rock Εγκυκλοπαίδεια – Classic Rock Το Πρώτο Παγκόσμιο Μουσικό Ρεύμα Στην Ιστορία*, Αθήνα: Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη.
- Δηματάτης Ντίνος (1992) *25 Χρόνια Ελληνικού Ροκ*, Αθήνα : Νέα Σύνορα-Λιβάνη
- Δηματάτης Ντίνος, (1998) *Get That Beat, Η ιστορία του ελληνικού ροκ στα 60's και 70's*, Αθήνα: Κατσάνος, τ. Α.
- Δηματάτης Ντίνος, (2001) *Get That Beat, Η ιστορία του ελληνικού ροκ στα 80's και 90's*, Αθήνα: Κατσάνος, τ.β.
- Δραγουμάνος Πέτρος, (2000) *Κατάλογος Ελληνικής Δισκογραφίας 1950-2000*, Αθήνα: ιδιωτική έκδοση
- Κιούση, Β (1995), *Λεξικό μουσικών Όρων*, Αθήνα: Επικαιρότητα
- Κουρέας Δημήτρης, (1995) *Ελληνικά Ροκ Συγκροτήματα*, Αθήνα: Σιγαρέτα,

- Λαδικός Άκης, (1998) *Πάυλος Σιδηρόπουλος – Πού να γυρίζεις*, Αθήνα: Νέα Σύνορα – Λιβάνη
- Νταλούκας Μανώλης,(2006) *Ελληνικό Ροκ*, Αθήνα: Άγκυρα,
- Χατζηνάσιος Τάσος,(2010) «Σύντομη ιστορία της ελληνικής ροκ», περιοδικό *Άρδην*, τεύχ. 48. Αθήνα (7/8/2010).